

Hotărârea CNCD cu privire la manualul universitar *Introducere în Sociologie*

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATerea DISCRIMINĂRII

HOTĂRÂREA din 28 noiembrie 2007

Dosar nr. 369/2007

Petiția nr. 6.861/2.07.2007

Petent: Liviu Mihăileanu

Obiect: modul discriminator în care manualul *Introducere în Sociologie* al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative – specializarea Comunicare și Relații Publice – tratează secțiunea *Religie*.

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

I.1. Numele, domiciliul sau reședința petentului

I.1.1. L.M., localitatea Brașov.

I.2. Numele, domiciliul sau reședința reclamatului

I.2.1. C.S., cu domiciliul procedural în București.

I.3. Procedura de citare

Prin citația nr. 10632/25.09.2007, petentul a fost invitat la sediul Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, în ziua de 4 octombrie 2007, în vederea audierii.

Prin citația nr. 10631/25.09.2007, reclamatul a fost invitat la sediul Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, în ziua de 4 octombrie 2007, în vederea audierii.

La audierile din data de 4 octombrie 2007 părțile nu s-au prezentat.

Procedura citării a fost legal îndeplinită.

II. Obiectul sesizării și susținerile părților

În fapt, petentul a înaintat sesizarea cu privire la modul în care manualul *Introducere în Sociologie* al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative – specializarea Comunicare și Relații Publice tratează secțiunea *Religie*, uzând de afirmații false și de un tratament discriminator al cultelor protestante față de religia majoritară.

Petentul subliniază următoarele aspecte în conținutul petiției:

În cadrul manualului, la secțiunea *Religie*, se afirmă faptul că un cult religios se manifestă prin acte de devianță și membrii lor dovedesc o adeziune fanatică – printre alții, Mișcarea Penticostală și Adventiștii de Ziua a Șaptea sunt introduși la secțiunea *Secte*.

În aceeași secțiune – *Religie* – se susține faptul că nicio altă religie, cu excepția celei ortodoxe, nu a cunoscut o creștere a numărului de adepți în perioada 1930-2002, deși tabelul atașat pentru susținerea afirmației o contrazice.

Petentul solicită rectificarea informațiilor și solicitarea unei declarații publice a SNSPA, prin care să își recunoască erorile grave față de generațiile care au studiat până în prezent acest manual, având în vedere faptul că generații întregi de comunicatori sunt fals informate și manipulate de informațiile prezentate în manual.

Petentul atașează la petiție manualul de *Introducere în Sociologie* scris de profesor Constantin Schifirneț.

În conținutul petiției, se dau exemple câteva citate din capitolul *Religie*:

„Aparența la o biserică derivă mai mult dintr-o legătură prin naștere la un cult religios, decât ca urmare a unei decizii conștiente” – p. 172;

Cultul religios „reprezintă o grupare religioasă organizată pe principiul relațiilor directe cu membrii lor în modalități care nu țin cont întotdeauna de normele și valorile societății în care ființează. Sunt culte religioase care se manifestă prin acte de devianță, iar membrii lor dovedesc o devoțiune fanatică. Preocupate în mică măsură de doctrină, cultele sunt structurate în zonele în care tradițiile au un rol nesemnificativ” – p. 173;

„Sectele ființează ca alternative la biserici, adică la formele de organizare și instituționalizare religioasă. Figura centrală o reprezintă preotul sau profetul. Sectele apar ca modalități de perfecționare a omului. Din această poziție ele promit salvarea în lumea de apoi a celor ce s-au impus prin puritate și perfecțiune astfel încât vor fi aleși să stea alături de Dumnezeu. Există peste 350 de secte care au putut fi inventariate (I. Mihăilescu, *Sectă*, în Dicționar, 1993, p. 535). Amintim câteva dintre sectele mai cunoscute:

- anabaptiste (Biserica Fraților, Biserica Fraților Uniți după Evanghelie);
- mișcările de deșteptare (Adunarea Fraților, Armata Salvării, Mișcarea Pentecostală);
- milenariste (advențiști de ziua a șaptea, Martorii lui Iehova);
- mormonii, vindecătorii etc. – p. 174;

„Compararea situației fiecărei religii în anul 1930 și în anul 2002 relevă modificări importante cunoscute de toate cultele. Cu excepția bisericii ortodoxe nicio altă religie nu a cunoscut creșteri a numărului de adepți” – p. 176 etc.

Prin adresa nr. 9989/17.09.2007, prof. univ. dr. Schifirneț Constantin, autorul manualului în cauză, formulează un punct de vedere referitor la obiectul petiției, precizând următoarele aspecte:

1. „Petentul trece cu vederea că abordarea religiei o fac strict sociologic, ca un fapt social, și nicidecum teologic. De aceea toate religiile sunt studiate ca organizații sociale și se accentuează funcțiile lor într-o societate, fără a face o discriminare între ele.

2. Petentul dovedește carențe în înțelegerea studiului sociologic al religiilor. Un exemplu de necunoaștere a conceptelor sociologice este dat de opinia petentului despre devianță. Țin să remarc transcrierea greșită de către petent a textului din curs cu privire la devianța religioasă: «se afirmă faptul că un cult religios se manifestă prin acte de devianță și membrii lor dovedesc o adeziune fanatică»”.

Iată fragmentul din curs:

«Sunt culte religioase care se manifestă prin acte de devianță, iar membrii lor dovedesc o devoțiune fanatică».

Întâi, este de remarcat că petentul confundă în mod voit termenul de devoțiune, care înseamnă credință, cucernicie, cuvioșenie, cuvioșie, evlavie, pietate, pioșenie, piozitate, religiozitate, smerenie, cu adeziunea la o religie.

În al doilea rând, în lucrarea mea nu este vorba de o caracterizare a cultului religios în general, ci de existența unor culte religioase cu acte de devianță și devoțiune fanatică.

În al treilea rând, dacă petentul ar fi citit întreaga lucrare, ar fi reținut că devianța nu este eminentă o conduită negativă sau un act îndreptat împotriva societății. Dimpotrivă, în anumite contexte sociale devianța are puternice valențe pozitive. Nu trebuie identificată devianța cu delincvența sau cu agresivitatea. Amintesc aici doar de acțiunea deviantă a lui Luther față de catolicismul oficializat întruchipat de Papa.

3. Cât privește etichetarea Mișcării Penticostale și Adventiste de Ziua a Șaptea ca *secte*, trebuie spus că aici intrăm într-un domeniu al polemicilor teologice pe care le-am evitat. Eu am preluat datele despre cele două mișcări religioase dintr-o lucrare de referință *Dicționarul de Sociologie* (coord. Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu), Ed. Babel, 1998. Așa cum reiese și din fragmentul citat de petent, articolul despre secte este semnat de Ioan Mihăilescu, unul dintre remarcabilii sociologi români. Se poate ușor constata că eu nu am făcut nicio judecată de valoare asupra celor două mișcări religioase, ci doar le-am menționat ca exemplu.

4. Dat fiind faptul că Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, publicată în M. Of. nr. 11 din 8 ianuarie 2007, recunoaște cele două organizații religioase ca biserici, într-o ediție viitoare a cursului se va renunța la termenul de *sectă*.

5. Petentul a sesizat o mică lacună în afirmația mea că nicio altă religie cu excepția celei ortodoxe nu a cunoscut o creștere a numărului de adepți în perioada 1930-2002 deși tabelul atașat pentru susținerea afirmației o contrazice. Într-adevăr, lipsește cuvântul „semnificative”. Deci textul trebuie citit: „Cu excepția bisericii ortodoxe, nici o alta religie nu a cunoscut creșteri semnificative a numărului de adepți”. Această lacună am sesizat-o studenților, și va fi corectată în CD-urile ce vor fi oferite studenților în următorul an universitar.

6. Petentului dvs. i-am comunicat punctul meu de vedere prin e-mailul din 23 iunie 2007. Același e-mail l-am transmis și la persoanele de la CNCD indicate de petent: Gheorghe Ionita, Monica Vasile, Dezideriu Gergely, Corina Macoveanu, Roxana Truinea, Anamaria Panfile (a se vedea *attachment*).

În concluzie, la tema despre religie din cursul de sociologie pe care îl predau la Facultatea de Comunicare și Relații Publice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, nu fac nicio discriminare între religii. Dimpotrivă, este printre puținele cursuri de sociologie din țară care tratează religia ca fenomen sociologic.

De aceea resping cu fermitate afirmația petentului: «generații întregi de comunicatori sunt fals informați și probabil voit manipulați de informațiile prezentate în manual» fără a aduce măcar un exemplu de student sau absolvent al Facultății de Comunicare și Relații Publice care să fi protestat în legătură cu manipularea lor prin cursul de sociologie. Până în prezent nu am primit nicio sesizare, verbală sau scrisă, în legătură cu modul discriminator în care tratez religia, deși la Facultatea de Comunicare și Relații Publice sunt studenți români și străini ce aparțin tuturor cultelor

religioase din România. Mai mult, pentru studenții unor culte, la solicitarea lor, au fost reprogramate examenele ce urmau să se țină sâmbăta.

Prin demersul său petentul nu a făcut decât să afecteze statusul meu profesional și social precum și imaginea universității la care lucrez”.

Prin adresa nr. 11575/8.10.2007, petentul formulează un punct de vedere referitor la adresa nr. 9989/17.09. 2007, formulată de reclamat, precizând următoarele:

Cu privire la fondul cauzei, petentul subliniază punctele în care consideră că manualul *Introducere în Sociologie* al SNSPA (2006-2007) abordează în mod inegal și, uneori, negativ cultele neoprotestante față de biserica majoritară:

„Manualul susține faptul că «apartenența la o biserică derivă mai mult dintr-o legătură prin naștere la un cult religios, decât ca urmare a unei decizii conștiente» – p. 172.

Afirmația este valabilă pentru unele culte, însă nu pentru cultele neoprotestante și aici ar trebui făcută o diferențiere clară. Cultele neoprotestante (cu mici excepții) nu practică botezul copiilor mici și, implicit, aceștia nu aparțin bisericii decât printr-o decizie conștientă, luată la o vârstă care să permită asumarea personală a credinței. Prin faptul că această diferențiere nu este făcută, autorul prezintă preferențial modul de apartenență la o biserică.

Autorul afirmă că termenii *devianță* și *devoțiune fanatică* din afirmațiile pe care le face cu privire la unele culte religioase nu au conotație negativă, însă acestea aruncă o umbră negativă asupra lor și reprezintă o prezentare discriminatorie a cultelor comparativ cu biserica majoritară.

În primul rând, doresc să subliniez faptul că autorul folosește o sintagmă cu caracter de generalitate («sunt culte religioase care se manifestă prin acte de devianță, iar membrii lor dovedesc o devoțiune fanatică») fără a exemplifica la ce culte se referă, care sunt actele pe care le consideră a fi *deviante* și în ce sens devoțiunea acestora este *fanatică*.

În al doilea rând, luată ca atare, expresia are o conotație clar negativă. Pentru a demonstra acest lucru este suficient să întrebați (sociologic) un anumit număr de persoane ce înțeleg din această expresie. Doresc să menționez și contextul socio-politic actual, acela al prezenței terorismului internațional și a faptului că termeni precum *fanatic* sunt asociați în mod frecvent în mass-media actelor criminale ale diverselor grupări teroriste.

Comportamentul *deviant* are un sens clar negativ în folosirea lui uzuală și asocierea lui cu cel de *fanatic*, în aceeași situație din punct de vedere lingvistic, în definiția pe care autorul o dă cultelor religioase, consider că este de natură să producă discriminare într-un manual care este luat ca etalon de către studenții Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative.

Autorul susține că în formularea de la pagina 176 a omis cuvântul *semnificativ* care ar da o altă conotație afirmației conform căreia numai biserica majoritară a înregistrat creșteri. Cu toate acestea:

a) după cum se afirmă chiar în manual, creșterea Bisericii Ortodoxe dintre 1930 și 1992 se datorează desființării cultului greco-catolic în anul 1948 și trecerea adeptilor acestuia la ortodoxie;

b) urmărind tabelul din manual, se poate observa că între 1992 și 2002, Biserica Ortodoxă scade cu 0.8 (bănuiesc procente, tabelul nu este clar din punctul acesta de vedere). Chiar și în aceste condiții, creșterea Bisericii Ortodoxe per ansamblu, între 1930 și 2002 este cu doar 24,17 procente. Comparativ, doresc să subliniez faptul că în cadrul cultelor neoprotestante (conform aceluiași tabel) creșterile procentuale sunt mult mai mari:

- Biserica Baptistă, creștere de la 0,3 la 0,6, deci o creștere 100% în 2002 față de 1930;

- Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, creștere de la 0,1 la 0,4, deci o creștere de 400% în 2002 față de 1930;

- Biserica Penticostală, creștere de la 1,0 la 1,5, respectiv creștere cu 50%.

Prin faptul că autorul face afirmații exclusiv cu privire la creșterile Bisericii Ortodoxe și, mai mult, în versiunea următoare, le va considera doar pe acestea *semnificative*, consider că se aplică un tratament discriminator față de cultele neoprotestante, în sensul definit de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării: «Este considerată discriminare orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex sau orientare sexuală, apartenență la o categorie defavorizată sau orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice».

Autorul susține că a dorit să evite polemici teologice la secțiunea *Secte* și de aceea a citat din alți autori. Notorietatea autorilor nu garantează însă adevărul afirmațiilor acestora și consider că, în calitate de autor al manualului de sociologie al SNSPA, ar trebui să verifice veridicitatea acestora înainte de a le include. Direct sau indirect, autorul menționează ca exemple de secte:

«- anabaptiste (Biserica Fraților, Biserica Fraților Uniți după Evanghelie);

- mișcările de deșteptare (Adunarea Fraților, Armata Salvării, Mișcarea Penticostală);

- milenariste (advențiști de ziua a șaptea, Martorii lui Iehova);

- mormonii, vindecătorii etc.».

O simplă informare de pe site-ul Ministerului Culturii și Cultelor ar fi furnizat informații corecte și ar fi edificat faptul că în România sunt recunoscute de stat următoarele Biserici, Culte și Organizații religioase¹:

Biserica Ortodoxă

Biserica Catolică

Culte Protestante

Biserica Armeană

Cultul Creștin de Rit Vechi

Culte Neoprotestante (Evanghelice)

Biserica Creștină Baptistă

Biserica Creștină Adventistă De Ziua a Șaptea

¹ (http://www.culte.ro/ClientSide/cult.aspx?rel_ID=rel-255)

Cultul Penticostal – Biserica Lui Dumnezeu Apostolică
Cultul Creștin După Evanghelie
Biserica Evanghelică Română
Cultul Islamic
Cultul Mozaic
Organizația Religioasă Martorii lui Iehova

Exemplele folosite la secțiunea *Secte* conțin, așadar, regretabile erori, care se impun rectificate în versiunile următoare ale manualelor și elaborată o erată pentru studenții care au studiat prezentul manual. În momentul de față consider că este aplicat un tratament discriminator față de cultele neoprotestante trecute la secțiunea *Secte*, în sensul definit de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării: «Se acordă atenție fenomenului de discriminare indirectă, prin care se înțelege orice comportament activ sau pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat ori supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate, față de alte persoane, grupuri de persoane sau comunități».

În concluzie, solicit revizuirea manualului *Introducere în Sociologie* al SNSPA (2007) în vederea nuanțării obiective a informațiilor care produc efecte indezirabile sau sentimente negative, precum și a afirmațiilor parțial adevărate, în sensul celor demonstrate anterior”.

III. Motivele de fapt și de drept

În drept, Constituția României prevede în art. 30 alin. (7) că: „Sunt interzise de lege (...) îndemnul la ură națională, rasială, de clasă, religioasă, incitarea la discriminare, (...) la violență publică (...)”.

De asemenea, în art. 16 privind Egalitatea în drepturi, la alin. (1), Constituția României prevede că: „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”.

Potrivit art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare (M. Of. nr. 431 din 2 septembrie 2000)², cu modificările și aprobările ulterioare, „(...) prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, infectarea HIV ori apartenența la o categorie defavorizată care are ca scop sau efect restrângerea ori înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ori a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice”.

Conform art. 2 alin. (3) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și aprobările ulterioare: „Orice comportament activ ori pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat ori supune unui tratament injust sau degradant o persoană,

² Republicată în M. Of. nr. 99 din 8 februarie 2007.

un grup de persoane sau o comunitate față de alte persoane, grupuri de persoane sau comunități atrage răspunderea contravențională conform prezentei ordonanțe (...).”

Articolul 15 din același act normativ prevede că: „Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intră sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia”.

Potrivit art. 8 din O.U.G. nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii:

„(1) Constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 25.000.000 lei la 250.000.000 lei:

a) răspândirea, vânzarea sau confecționarea de simboluri fasciste, rasiste ori xenofobe, precum și deținerea, în vederea răspândirii, a unor astfel de simboluri de către o persoană juridică;

b) utilizarea în public a simbolurilor fasciste, rasiste sau xenofobe de către o persoană juridică;

c) promovarea cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii sau promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe, prin propaganda, săvârșită prin orice mijloace, în public, de către o persoană juridică.

(2) Nu constituie contravenție fapta prevăzută la alin. (1) lit. a) sau b), dacă este săvârșită în interesul artei sau științei, cercetării ori educației”.

Pe de altă parte la analizarea petiției și a probelor din dosar trebuie avute în vedere art. 30 referitor la Libertatea de exprimare alin. (1) și (6) din Constituția României, republicată, care prevede că:

„(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

(2) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine”.

În aceeași argumentație, trebuie subliniat faptul că Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice – ratificat de România la 9 decembrie 1974 – prevede, în art. 19 parag. 3, că „exercitarea drepturilor prevăzute la parag. 2 al prezentului articol (dreptul la libertatea de exprimare) comportă îndatoriri și răspunderi speciale. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputației altora; b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice”. Astfel, se poate concluziona faptul că dreptul la liberă exprimare nu este un drept absolut și că exercitarea lui trebuie realizată în anumite condiții, de altfel stabilite în considerarea și pentru protejarea demnității persoanei.

În analiza petiției, trebuie avut în vedere și faptul că în cadrul sistemului instituțional regional de protecție a drepturilor omului, Convenția europeană a drepturilor omului, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994), prevede, în art. 10, că: „orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare”, însă precizează, în mod expres, limitele acestui drept, în alin. (2) al aceluiași articol: „exercitarea acestor libertăți (*n.n.* – libertatea de exprimare, de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei ce comportă îndatoriri și responsabilități), poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru (...) protecția reputației sau a drepturilor altora”.

Examinând petiția și actele depuse la dosar, Colegiul Director reține că, dintre toate drepturile și libertățile garantate de Convenția europeană a drepturilor omului și de protocoalele sale adiționale, numai cu privire la libertatea de exprimare art. 10 parag. 1 dispune că exercitarea ei comportă îndatoriri și responsabilități.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului reafirmă prin jurisprudența sa că „libertatea de exprimare, garantată de art. 10 parag. 1, constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din cerințele prioritare ale progresului societății și împlinirilor personale. Sub rezerva parag. 2 al art. 10, ea acoperă nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență ori considerate inofensive, dar și pe acelea care ofensează, șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis fără de care nu există o societate democratică (Hotărârea Curții Europene în cauza *Oberschlick vs. Austria*, parag. 57).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, legat de art. 14 privind interzicerea discriminării, a apreciat că diferența de tratament devine discriminare, în sensul art. 14 din Convenție, atunci când se induce distincții între situații analoage și comparabile, fără ca acestea să se bazeze pe o justificare rezonabilă și obiectivă. Instanța europeană a decis în mod constant că, pentru ca o asemenea încălcare să se producă, „trebuie stabilit că persoane plasate în situații analoage sau comparabile, în materie, beneficiază de un tratament preferențial și că această distincție nu-și găsește nicio justificare obiectivă sau rezonabilă. Astfel, Curtea a apreciat prin jurisprudența sa că statele contractante dispun de o anumită marjă de apreciere pentru a determina dacă și în ce măsură diferențele între situații analoage sau comparabile sunt de natură să justifice distincțiile de tratament juridic aplicate” (a se vedea CEDO, 18 februarie 1991, *Fredin c/Suede*, parag. 60, 23 iunie 1993, *Hoffman c/Autriche*, parag. 31, 28 septembrie 1995, *Spadea et Scalabrino c/Italia*, 22 octombrie 1996, *Stubbings et autres c/Royaume-Uni*, parag. 75).

Astfel cum statuează și Curtea Constituțională a României, „principiile nediscriminării sunt cele cuprinse în art. 4 alin. (2) din Constituție, însă acestea pot fi extinse potrivit prevederilor art. 20 din Constituție, care permit corelarea dispozițiilor constituționale cu tratatele și pactele internaționale la care România este parte. Aceste principii sunt extinse prin art. 7 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 26 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, publicat în Buletinul Oficial, Partea I, nr. 146

din 20 noiembrie 1974 și prin art. 2 alin. (2) din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale ratificat de România prin același decret și publicat în Buletinul Oficial cu același număr și din aceeași dată” (Decizia nr. 54/2000, M. Of. nr. 310 din 5 iulie 2000, DH 2000, p. 511).

Pentru a ne situa în domeniul de aplicare al art. 2, alin. (1) al O.G. nr. 137/2000, deosebirea, excluderea, restricția sau preferința trebuie să aibă la bază unul dintre criteriile prevăzute de către art. 2 alin. (1), și trebuie să se refere la persoane aflate în situații comparabile dar care sunt tratate în mod diferit datorită apartenenței lor la una dintre categoriile prevăzute în textul de lege menționat anterior. Așa cum reiese din motivația invocată mai devreme, pentru a ne găsi în situația unei fapte de discriminare trebuie să avem două situații comparabile, la care tratamentul aplicat să fi fost diferit.

Analizând petiția, actele anexate la dosar și dispozițiile legale incidente, Colegiul Director reține faptul că trebuie făcută o diferențiere între manualele universitare față de cele preuniversitare, precum și faptul că Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, prin Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar, acordă avizul pentru predarea manualelor preuniversitare, însă nu și în cazul lucrărilor sau cursurilor universitare.

Analizând manualul *Introducere în Sociologie*, secțiunea *Religie*, precum și punctul de vedere al dlui Schifirneț Constantin, autorul manualului predat de reclamat la Școala Națională de Studii Politice și Administrative – specializarea Comunicare și Relații Publice, Colegiul Director reține că autorul abordează problematica religiei din punct de vedere sociologic, ca un fapt social, și nu din punct de vedere teologic. Colegiul Director ia în considerare aplicarea dreptului la libertatea de exprimare inclusiv în domeniul academic, manifestat prin realizarea lucrărilor, cercetărilor, tratatelor și cursurilor universitare. Alăturat acestui aspect, Colegiul Director este de opinie că la nivel universitar, marja de apreciere a ideilor, informațiilor și conceptelor prezentate este mult mai largă în ceea ce îl privește pe student, acesta având posibilitatea de a se documenta, de a cerceta comparativ, de a studia teoriile pro și contra, de a analiza riguros informațiile prezentate sub aspect științific ori sociologic și de a le critica.

În acest context, în cadrul mediului universitar, studentul nu are doar oportunitatea de a studia conceptele prezentate, dar, în anumite circumstanțe, poate avea inclusiv obligația de a-și prezenta propriile opinii cu privire la informațiile primite. Astfel, studentul are dreptul de a-și forma propriile concepții privitoare la viața socială, la lumea care îl înconjoară, are dreptul de a formula opinii despre fenomenele în mijlocul cărora trăiește, ceea ce îi permite să combată prin diverse argumente informațiile ori conceptele ce i-au fost comunicate și să nu le accepte ca pe un dat.

Din acest punct de vedere, situarea la acest nivel educațional, superior, al studentului, respectiv universitar, în raport cu elevul aflat la nivelul educațional primar, gimnazial sau liceal, nu poate fi reținută ca analoagă sau comparabilă.

Colegiul Director este de opinie că la nivel universitar este aplicabilă libertatea academică și autonomia universitară, care totodată trebuie coroborate cu libertatea de exprimare în contextul mediului educațional, științific, la nivel superior. În acest

sens, opiniile exprimate de autor – reclamatul în cauză – sunt circumscrise libertății de exprimare corelativ manifestării prin lucrări, materiale, cursuri sau publicații în interes academic, educațional.

Astfel, Colegiul Director reține că autorul nu folosește un limbaj discriminatoriu *per se*, ori nu ofensează cultele religioase, care sunt cuprinse la secțiunea *Secte*, însă este de opinie că, în anumite circumstanțe particulare, astfel de opinii, precum cele care fac obiectul plângerii deduse soluționării, pot fi interpretate ca aducând atingere demnității persoanelor care fac parte din respectivele culte religioase. Pe de altă parte, trebuie reținut că autorul manualului își argumentează teoriile pe baza unor surse secundare sau terțiare, prin citate din lucrări consacrate în domeniu. În acest context, reclamatul a prezentat informații privind enunțarea unor concepte sociologice preluate și girate de alți specialiști în domeniu.

Or, din acest punct de vedere, Colegiul Director nu poate reține că reclamatul a urmărit, a avut ca scop restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării în condiții de egalitate a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ori a drepturilor recunoscute de lege, în speță cultelor religioase ori persoanelor aparținând cultelor religioase în cauză.

Analizând aspectele de mai sus, petiția, astfel cum a fost formulată, punctele de vedere emise, coroborate cu definiția discriminării, astfel cum este prevăzută în art. 2 din O.G. nr. 137/2000, cu modificările și completările ulterioare, în cauză nu se poate reține întrunirea cumulativă a elementelor privind un tratament de deosebire (restricție, excludere, preferință) între persoane care se află în situații comparabile și care sunt tratate în mod diferit, și care are ca scop sau ca efect restrângerea ori înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ori a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural, sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Opinie separată exprimată de membrul în Colegiul Director, Haller István

1. Cursul universitar *Introducere în Sociologie* face referi la culte religioase recunoscute în România utilizând termeni cu o conotație negativă („secte”). Însuși autorul își recunoaște parțial greșeala, afirmând că ea va fi îndreptată. Motivarea Colegiului Director, conform căruia, fiind vorba de un mediu academic, studenții au posibilitatea de a îndrepta, prin studii, astfel de erori, este demontată de însuși autorul cursului universitar, dl. prof. univ. dr. Constantin Schifirneț, care, în „apărarea sa”, afirmă că „eu am preluat datele despre cele două mișcări religioase dintr-o lucrare de referință *Dicționarul de sociologie* (coordonator Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu), Ed. Babel, 1998”. Dacă un cadru didactic, profesor universitar și doctor, preia, fără nicio critică academică, unele texte, cu atât mai puțin ne putem aștepta la o abordare și critică academică din partea studenților.

2. Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, prin hotărâri anterioare (Hotărârea 279 din 2 octombrie 2007), s-a pronunțat, considerând că a cataloga unele culte religioase recunoscute în România ca fiind secte, cu o prezentare negativă a acestora, reprezintă o încălcare a dreptului la demnitate.

3. Jurisprudența CEDO arată că o declarație factuală neadevărată, care afectează dreptul la demnitate, depășește limitele libertății de exprimare (cazul *Mc Vicar împo-*

triva Regatului Unit, Cererea nr. 46311/99, Decizia din 7 mai 2002, Cazul *Strângu și Scutelnicu împotriva României*, Cererea nr. 53899/00, Decizia din 31 ianuarie 2006).

4. La orice analiză privind restricția unui drept, trebuie verificate trei elemente componente ale restricției: a) să fie prevăzută de lege, b) să aibă un scop legitim și c) să fie necesară într-o societate democratică. În cazul în care există un conflict între două drepturi (în cazul de față, între libertatea de exprimare și dreptul la demnitate), trebuie analizate cele trei elemente ale restricției pentru fiecare drept în parte.

4.1. Privind libertatea de exprimare, garantată prin art. 30 al Constituției României, restricția a) este prevăzută de lege (chiar de Constituția României, art. 30 alin. (6) și (7), dar și de art. 15 al O.G. nr. 137/2000, republicată); b) are un scop legitim protejând dreptul la demnitate; c) este necesară într-o societate democratică, întrucât astfel de afirmații formează acele stereotipuri care stau la baza discriminării în diferite domenii (domeniul egalității în activitatea economică, al accesului la servicii și în locurile publice, al libertății de circulație, al liberei alegeri a domiciliului). Imaginea creată a adeptilor unor culte religioase recunoscute în România, cea de „sectanți fanatici”, creează o stare de disconfort persoanelor în cauză. Identitatea religioasă este o identitate cu o importanță deosebită pentru fiecare persoană, totodată având și un caracter extrem de sensibil. Crearea unei atmosfere ostile, degradante, umiltoare față de persoanele aparținând cultelor neoprotestante este încă o practică față de care nu se poate manifesta toleranță.

4.2. Privind dreptul la demnitate, garantat prin art. 1 alin. (3) al Constituției României („România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale popoului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989 și sunt garantate”), a) restricția acestui drept nu este prevăzută, în mod expres, de nicio prevedere legală, dar se poate interpreta că asigurarea libertății de exprimare (art. 30 al Constituției României) limitează practic acest drept (nu trebuie însă omis faptul că alin. (6) al art. 30 al Constituției prevede: „Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei nici dreptul la propria imagine”, motiv pentru care Curtea Constituțională a României, prin Decizia nr. 62/2007, publicată în M. Of. nr. 104 din 12 februarie 2007, a anulat abrogarea insultei și a calomniei din Codul penal al României), b) restricția nu are un scop legitim, întrucât catalogarea unor culte ca fiind „secte”, iar enoriașii „fanatici”, nu are un astfel de scop, c) restricția nu este necesară într-o societate democratică. Decizia nr. 62/2007 a Curții Constituționale consideră că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme: „Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit – simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. – faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția *de facto* a

celor ofensați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justa măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art. 1 alin. (3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme”.

5. Conform Strategiei naționale de implementare a măsurilor de prevenire și combatere a discriminării (2007-2013), publicată în M. Of. nr. 674 din 3 octombrie 2007, prevenirea faptelor de discriminare trebuie să se realizeze prin „aplicarea unui grad de toleranță zero față de manifestările discriminatorii din societatea românească” [art. 4 alin. (1) pct. V].

În consecință, referirea la unele cultele religioase recunoscute în România ca fiind „secte”, cu enoriași „fanatici”, constituie faptă de discriminare conform art. 2 alin. (4) și art. 15 din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor faptelor de discriminare (republicată), afirmațiile reclamatului aduc atingere demnității persoanelor aparținând acestor culte.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, cu 5 voturi pentru și unul împotriva, ale membrilor prezenți la ședință,

COLEGIUL DIRECTOR

HOTĂRĂȘTE:

Aspectele prezentate nu constituie acte de discriminare conform O.G. nr. 137/2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și aprobările ulterioare, republicată.

Clasarea petiției.

O copie a prezentei hotărâri se va comunica părților.

IV. Modalitatea de plată a amenzii – Nu este cazul

V. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța competentă și în termenul legal, potrivit Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ (M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004).

Membrii Colegiului Director prezenți la ședință

Membru: Csaba Ferenc ASZTALOS

Membru: Dezideriu GERGELY

Membru: István HALLER

Membru: Gheorghe IONIȚĂ

Membru: AnaMaria PANFILE

Membru: Roxana Paula TRUINEA